

מטבעות הרשות הפלשתינאית כסף או סתם פנטזיה?

מאת: פנחס בר־זאב

בתחילת 2010 הופיעו באינטרנט הצעות מכירה של מה שכונה "מטבעות דוגמא של פלשתיין" (Palestine pattern coins), סידרה בת 8 מטבעות של הרשות הפלשתינאית הנושאים את התאריך 2010, עם הנפקה מוגבלת של 10,000 סטים בלבד. הסדרות הופצו – ומופצים גם עתה – על ידי שלושה סוחרים מטבעות, אחד מסין, השני מאירופה, והסוחר השלישי מוכר היטב לחלק מאתנו, הרי הוא יואל אנדרסון – Joel Anderson – אמריקני חביב מקליפורניה העוסק יותר משלושה עשורים בשיווק מטבעות מעניינים ממחוזות ואיים אקזוטיים.

אין צורך להסביר לקוראי העלון על פלשתיין, בשמה הרשמי السلطة الوطنية الفلسطينية (הרשות הלאומית הפלשתינאית – The Palestinian National Authority), או בקיצור: הרשות הפלשתינאית. לרשות הפלשתינאית שנוסדה בשנת 1994 כגוף מינהלי זמני בהתאם להסכמי אוסלו מאותה שנה, יש סמכויות כלכליות שונות, כמו ייסוד מערכת בנקאית, וקרוב יותר לליבם של אספנים – היא מורשית להנפיק בולי דואר. אולם, הסכמי אוסלו קובעים מפורשות כי אין הרשות רשאית להנפיק כסף – שטרות ומטבעות. לכן עוברים ברשות לסוחר מטבעות שונים, ביניהם השקל החדש, הדינר הירדני, הלירה המצרית (בעיקר ברצועת עזה), מטבעות המפרץ הפרסי, וכמובן הדולר האמריקני והאירו.

פרסום הנפקת מטבעות פלשתיין עורר עניין רב אצל אספנים בישראל, וגם אצל כותב שורות אלו. כמות הנפקה הנמוכה של 10,000 סדרות בלבד (פרט למטבעות הדו־מתכתיים, מהם הוטבעו 12,000 יחידות) הביאה אותי ליצור קשר מייד עם יואל אנדרסון, ולאחר משא ומתן קצר התארגנה קבוצת אספנים שרכשה ביחד מספר סטים בהנחה משמעותית (20 דולר כולל משלוח לסט, במקום 30 דולר בתוספת דמי משלוח). יואל, שמוכר לא רק כאיש חביב אלא גם כסוחר יעיל, שלח את המטבעות במהירות הבזק, וכבר בתחילת מרץ היו המטבעות אצל האספנים שהזמינו אותם יחדיו.

כשהגיעו המטבעות לידיי, התברר כי הם מדהימים ביופיים ובעיצובם האסתטי. המטבעות נקובים ב־קירש, כאשר 100 קירש שווים לדינר אחד. שמונה העריכים הם: 1 ו־2½ קירש, 5 ו־10 קורוש (ריבוי של קירש), 25, ו־50 קירש; 1 ו־2 דינר. נושא המטבעות הינו בעלי חיים באזורנו. צד הנושא הוא גם צד העריך; כלומר צד הפנים (obverse) הינו גם צד העריך – דבר שפחות מקובל בנומיסמטיקה המודרנית. על צד הפנים של כל המטבעות מוטבעת המילה نموذج (בתרגום חופשי: דוגמא – pattern, specimen, essay), במקומות שונים.

מפרט המטבעות:

1 קירש

מתכת: אבץ מצופה נחושת; קוטר: 25 מ"מ; משקל: 5.5 גרם; דופן: עגול, חלק.

צד הפנים: קטלן עב־זנב (מין של עקרב) Fattail scorpion, Androctonus australis, והעריך 1 קירש בערבית בלבד.

צד הגב (משותף לכל המטבעות): סמל הרשות הפלשתינאית – נשר שמשולב בו הדגל הלאומי. הכיתוב دولة فلسطين (מדינת פלשתיין) מופיע למעלה וגם בבסיס הסמל, כאשר המילה PALESTINE מופיעה למטה. השנה הגריגוריאנית היא 2010; והשנה ההג'רית 1431.

2½ קירש

מתכת: פליז מצופה ניקל; קוטר: 22 מ"מ; משקל: 3 גרם; דופן: עגול, משונן.

צד הפנים: ביצינית עדינה (ציפור חורפת, בעיקר בעמקי הצפון) Marsh sandpiper, *Tringa stagnatilis*. העריך מופיע במלואו בערבית בלבד, בצד ימין המספר 2½ ולמטה שני קירש וחצי באותיות.

5 קורוש

מתכת: "כסף גרמני" — German silver, הקרוי גם nickel silver או alpaca (כ־60% נחושת, כ־20% ניקל, כ־20% אבץ); קוטר: 26 מ"מ; משקל: 5 גרם; דופן: עגול, משונן.

צד הפנים: שקנאי לבן (ציפור נפוצה בעולם כולו) White pelican, *Pelecanus onocrotalus*, והעריך 5 קירש בערבית.

10 קורוש

מתכת: "כסף גרמני"; קוטר: 28 מ"מ; משקל: 8 גרם (עם סטיות עקב תקלות בייצור); דופן: עגול, משונן.

צד הפנים: בז מדברי (בעל החיים המהיר בתבל עם מהירות מירבית של 320 קמ"ש) Barbary falcon, *Falco pelegrinoides*, והעריך 10 קירש בערבית.

25 קירש

מתכת: פליז; קוטר: 26.5 מ"מ; משקל: 7.4 גרם; דופן: 7 צלעות, חלק. צד הפנים: חסידה לבנה (ציפור נדידה, אימת בעלי בריכות הדייג) White stork, *Ciconia ciconia*, והעריך 25 קירש בערבית.

50 קירש

מתכת: פליז; קוטר: 29 מ"מ; משקל: 9.6 גרם; דופן: 7 צלעות, חלק. צד הפנים: נמר (ככל הנראה נמר המדבר, היחיד שקיים בארץ) Leopard — *Panthera pardus*, והעריך 50 קירש בערבית.

1 דינר

מתכת: דרמתכתי — טבעת פליז, אסימון פליז מצופה ניקל; קוטר: 25 מ"מ; משקל: 6.45 גרם; עובי: 1.8 מ"מ; דופן: עגול, משונן-חלק לסירוגין.

צד הפנים: כבש ארגאלי או כבש ההרים (סוג של כבש גדול, לא מצוי בא"י) Argali or Mountain sheep — *Ovis ammon*. העריך מופיע בערבית ובאנגלית באותיות בלבד (ללא מספר) — دينار واحد, ONE DINAR.

2 דינרים

מתכת: דרמתכתי — טבעת "כסף גרמני" מצופה נחושת, אסימון ניקל; קוטר: 27 מ"מ; משקל: 8.4 גרם; עובי: 2.1 מ"מ; דופן: עגול, משונן-חלק לסירוגין.

צד הפנים: שני חתולי חולות (חתולי בר המצויים בערבה בלבד) Pair of sand cats — Felis margarita. העריך מופיע בערבית ובאנגלית באותיות בלבד (ללא מספר) – ديناران, TWO DINARS. בנוסף מעוטור מטבע זה בהיקף הטבעת בציורים מסוגניים.

כאן לא תם הסיפור של 8 המטבעות של "מדינת פלשתיין", הרשות הפלשתינאית. הרי יחד עמי, תוהים אספנים רבים מי עומד מאחורי הנפקה זו, שלכאורה מנוגדת להסכמים ולכן בלתי-חוקית בעליל. יש לציין כאן כי סוגיית מטבעות לאספנות בלבד, מהווה מעין שטח אפור לא-מוגדר. כולנו יודעים היטב כי – למרות היותם הילך חוקי במובן המילולי – הם אינם מטבעות למחזור. מה גם, המטבעות נקובים בקירש ודינר, כנהוג בממלכת ירדן. מבט חטוף על מטבעות ירדן מגלה כי גם לה יש עריכים חריגים של 2½ ו-25 קירש, והנתונים הטכניים של חלק ממטבעות פלשתיין דומים לאלה של מטבעות הממלכה ההאשמית.

היוזם, המנפיק וגם המעצב של מטבעות פלשתיין הינו אמריקני בשם ג'וזף לאנג – Joseph (Joe) Lang, שותף בעסק נומיסמטי בשם Stephen Album Rare Coins, השוכן גם בקליפורניה. ג'וזף הנפיק את הסדרה בתקווה כי הרשות הפלשתינאית תתעניין במטבעות אלה ואף תתלהב מהם, ותעניק לסדרה את חסותה הרשמית. הוא אף פנה לבכירי המינהל המוניטארי של הרשות, אך נכון למועד כתיבת מאמר זה טרם נענה לאנג לבקשתו. המטבעות הוטבעו בארה"ב על ידי המיטבעה הפרטית Osborne Coinage Company השוכנת בעיר סינסינאטי, שבמדינת אוהיו. סימן המיטבעה הזעיר JL המופיע בצד הפנים של כל המטבעות הינו ר"ת של שמו של המעצב, מיודענו ג'וזף לאנג.

עם האוכל בא התיאבון!

חודשים מעטים לאחר הנפקת סט 8 המטבעות, התברר למיודענו ג'וזף כי מכירת הסדרות מתקדמת בהצלחה רבה (ואכן סטים רבים נמכרו ועדיין נמכרים בעולם כולו, כולל ישראל), ולכן החליט להנפיק מטבע נוסף בערך 5 דינר, הפעם מכסף טהור ובמהדורה מצומצמת מאוד, כאשר נושא המטבע הינו יונת השלום, ציורו המפורסם של פאבלו פיקסו.

מפרט המטבע:

5 דינר

מתכת: כסף 999; קוטר: 27 מ"מ; משקל: 7.77 גרם; דופן: עגול, מחורץ.

צד הפנים: "יונת השלום", ציור מאת פאבלו פיקסו, וחתומת האמן, העריך 5 דינר מופיע בערבית ובאנגלית. המילים שלום – سلام – PEACE מעטרות את החלק העליון של המטבע, וסימן המיטבעה JL הזעיר מופיע בצד שמאל.

צד הגב: דומה ל-8 מטבעות ממתכת רגילה, אך הפעם מופיעה המילה نموذج בגב המטבע בצד שמאל, והתרגום ESSAI בצד ימין. לא מובן מדוע מופיע כאן המילה בגירסה הצרפתית ולא באנגלית – ESSAY. שאר הפרטים זהים לצד הגב של המטבעות ממתכת רגילה.

כמויות הנפקה מירביות: רגיל (BU) 100 יחידות בלבד; קשוט (Proof) 750 יחידות.

לבסוף, טרם ענינו על השאלה: "כסף אמיתי או סתם פנטזיה?" כנהוג במחזותינו אין תשובות ברורות לסוגיות סבוכות בהן מעורבים פוליטיקה, כבוד לאומי וגם אינטרסים מסחריים פרטיים. אם הרשות הפלשתינאית תעשה מעשה ותעניק לסדרת 8 המטבעות זו את חסותה, מטבעות אלה עשויים להיחשב לכסף הראשון של מדינת פלשתיין – אם וכאשר תקום. אז ייווצר להנפקה זו עניין רב; בישראל, בעולם הערבי ובקהילייה הנומיסמטית כולה. אולם, אם תתנער הרשות מהנפקה זו – או לא תתייחס אליה כלל – אז יישארו מטבעות פלשתיין בגדר קוריוז. סתם פנטזיה! ימים יגידו...

תודתי ליואל אנדרסון (joelscoins.com) וכן לג'וזף לאנג (מעצב ומנפיק המטבעות) עבור סיועם בליקוט מידע להכנת כתבה זו.